

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 SZEPTEMBER

9. FÜZET.

A *Cicindela soluta* életéből.

Irta: BOKOR ELEMÉR.

Tartózkodási helyemnek, Esztergomnak környékén egészen közönséges megjelenés a *Cicindela soluta*. Mintegy hat, egymáshoz egészen közel fekvő termőhelyet ismerek, a hol ez a csinos czingolány nagy számmal fordul elő. Tapasztalataim azt bizonyítják, hogy a *soluta* hűségeseen ragaszkodik ezen termőhelyekhez, mintegy ősi birtokhoz s csak egészen elvétve találunk a telepeken túl is egyes kóbor példányokat.

A termőhelyeket bátran nevezhetném *soluta*-falvaknak. Merőlegesen vagy kissé ferdén a földbe vájt lakásaik csoportosan és egészen rendetlenül fekszenek szerteszét. Néha sűrűn, máskor kisebb-nagyobb térközökkel vagy egyenként is találhatjuk őket, megesisik, hogy véletlenül három-négynek egy sorban épült a háza. E lakokban húzza meg magát a kifejlett bogár, ha az idő nem kedvező, innen leselkedik vérszomjas lárvája a tovasiető, apró rovarokra.

A kik a *Cicindela soluta*-t Budapest környékén (Alag, Csepel, Rákos) gyűjtik, egyhangúan azt vallják, hogy az állat a *Cicindela hybrida* LINN. társaságában a homokbuczkákon fordul elő. Én ezt csak egy termőhelyen tapasztaltam. Akkor is úgy osztozott a két faj a telepen, hogy a *hybrida* magát a homokbuczkát, a *soluta* pedig annak füves széleit lakta. Máskülönben mindig a gyér fűvel benőtt legelőkön találtam az állatot, oly helyeken, a hol csak tenyérsnyi, vagy nem sokkal nagyobb homokfoltok mutatkoztak. Akkor sem a *hybrida*, hanem inkább a *campestris* LINN. társaságában, noha ez itt oly csekély számban fordul elő, hogy mindig 20–30 *soluta* jutott egy *campestris*-re. Nézetem szerint a *soluta* a középutat választja a futóhomokot lakó *hybrida* és a legelők; száraz tarlók *germanica*-ja közt.

Kora tavasszal, ha még csak ujjnyi, gyöngye fű borítja a homokfoltos legelőket, az első melegebb napsugárra megjelenik a *Cicindela soluta* is. Körülbelül április első felére tehető első megjelenése. Innen kezdve száma rohamosan nő, míg végre május ele-

jével elérte gyakoriságának tetőpontját. Ekkor azonban már jó arasznyi, sűrű fű borítja a legelőt, czingolányunk mindinkább kiszorul a homokos foltokra, vagy átesap a puszta kerékvágásba; a magas fű gátolná őt mozgásában. Május közepe felé száma erősen megcsappan s a milyen rohamos volt megjelenése, oly hamar tűnik is el. A hó végével belőle már hírmondó se akad.

Mint minden más hazai czingolány, úgy a *soluta* is a nap igazi gyermeke. Tevékenysége, fürgesége, egész élete a nap állásával függ szorosan össze. Vidám élet folyik a telepen, ha derülten ragyog a nap, minél perzselőbben tűz alá, annál nyüzsgőbb lesz a tömeg. Ilyenkor a legélénkebbek, futásban és repülésben is. Ha leszállt az alkony vagy csak felhők is borítják az eget, csaknem mind elül, lakába vonul vissza, a telep látszólag kihalttá lesz. Mindössze csak egyszer emlékezem, hogy az állatot szemző esőben is fogtam, akkor különben tiszta volt az ég, csak egy esőfelhő-fosztlány úszott fejem fölött el.

Soluta-vadászatra legalkalmasabbak a déli meleg órák, körülbelül délelőtt 10-től délután 2-ig. Könnyen zsákmányul esik, nem mester a repülésben, túl tesz rajta a *hybrida* vagy éppen a *campestris*, futásban pedig meg sem közelíti a *germanica*-t. Repülése közben könnyen felismerhető. Majdnem kizárólag egyenesen repül, a mellett alig emelkedik egy méternél magasabbra, röppályája csaknem egy szabályos parabolafél. Míg a kisebb *campestris* mindig szabálytalan csavarmenetekben méh vagy légy módjára repül és pályája végén rendszerint ferdén csap le, hogy annál nehezebben lehessen a fű között megtalálni, addig a *soluta* ily műveletekhez mit sem ért. Mindazonáltal, ha leült, rézvörös színe épp úgy eltűnik a homokfoltokon, a már fakuló fűszálak között, mint a *campestris* zöld színe a fűben vagy a *hybrida* szürke ruhája a homokbuczkán. Másrészt meg az a körülmény is, hogy az állat — mint minden más czingolány — lecsapása után meg se mocczan, szintén eléggé védi őt a felismeréstől. Ha azonban egy felhajszolt példányt repülésközben tekintetünkkel követünk, könnyen megtalálhatjuk ismét; fogása meg éppen nem nehéz, nem egyszer két ujjam között is fogtam meg. Ha kis időre felhők mögé bújt a nap, akkor meg éppenséggel könnyű elejteni, alig emelkedik fel a levegőbe. Némely telepen a törzsfajjal együtt előforduló *ab. Kraatzi* BEUTH. felismerése már kis gyakorlatot igényel. Almazöld színében az első pillanatra könnyen *C. campestris*-sel téveszthető össze, repülése azonban a sajátos *soluta*-lebegés.

A hazánkban előforduló három színváltozata közül a pompás almazöld *ab. Kraatzi* BEUTH. és a talár még csinosabb sötétkék *ab. violacea* CSIKI mindig a törzsalakkal együtt található, de mindakettő csak egy bizonyos elég élesen határolt *soluta*-telepen. Az *ab. Kraatzi*

Esztergom egy ily termőhelyén nem éppen ritka, talán 6—8 százalékat teszi ki a törzsfajnak, míg az *ab. violacea* ugyanott csak egyes példányokban található. Egy győri termőhelyen egészben csak egy példányt tudtam az utóbbiból fogni.

Az *ab. Kraatzi* fellépését individuálisnak tartom, habár ellene szólna az a körülmény, hogy az állat csak bizonyos termőhelyen fordul elő. A zöld színváltozat keletkezésének előidézői: a nap sugarainak színbontó hatása, az egyéneknek változásra való hajlandósága, a környezet színe (zöld mező) s talán az egyes telepek gazdagsága is. Mindenesetre a színváltozat elég régi és megerősödött. Bizonyítja ezt az *ab. Kraatzi* határozott zöld színe, alig akad átmeneti alak, mely halvány bronzfuvalatával a törzsfajra utalna. Hogy a napnak van legnagyobb befolyása az *ab. Kraatzi* keletkezésére, arról meggyőződhetünk, ha egyes törzspéldányokat hosszabb ideig a napsugarak befolyásának teszünk ki. Mintegy tuczat példányomnak, melyeket négy héten át a napsugaraknak tettem ki, rézvöröses színe lassan fakózöldbe esapott át, azonban mindig megmaradt a rézvörös árnyalat, csupán a benzin alatt, ahova tisztítás végett helyeztem őket, látszottak tiszta *ab. Kraatzi*-nak.

Nem úgy áll a dolog az *ab. violacea*-val. Alakjai a zöldeeskétől egészen a sötét, majdnem az indigókékig változnak. Feltétlenül egy fiatalabb változat, mely közvetlen az *ab. Kraatzi*-ból származott a napsugarak behatása következtében. Az *ab. Kraatzi*-ból képes voltam alig egy hét alatt napsütés által az *ab. violacea*-t egyes, csaknem megtéveszthetően hű példányokban előállítani. Persze az elkéklés nem volt minden példánynál egyforma. Különbösen is minden gyűjtő tapasztalhatta már, hogy az *ab. Kraatzi* példányai a gyűjteményben hosszabb idő múlva elhalványodnak, kék fuvalatot vesznek fel, mely benzinben való áztatás után némileg ismét kiderül.

A *soluta* nigrinója, a déloroszországi *ab. nigra* ВЕРТН., hazánkban eddig csak Székesfehérvárról ismeretes. (CSIKI, Rovartani Lapok. X, 1903, p. 125 és Magyarország Bogárfaunája I, p. 111.) Egyes esztergomi példányok mustrázatában találtam a tipustól (lásd: CSIKI, Magyarország Cicindela-féléi. Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz. XXXII, 1900, p. 137, t. 1, f. 1) eltérő alakot. A középső harántesík belső vége ugyanis egy vékony és egyenesen előre húzódó nyulványt bocsát ki.

A *soluta* életmódja megegyezik a többi czingolányéval. Táplálkozását illetőleg csak egy megfigyelést tehettem. Egy alkalommal fogtam egy példányt, mely rágói között egy kis pókot tartott. Egy forró napon két párt találtam copulában; épp oly könnyen voltak szétugraszthatók, mint minden más czingolány. Lakása készítésében is sikerült egy *soluta*-t rövid ideig megfigyelnem. Fél testével már

bent volt lakában, mellső lábait a föld kikaparására, rágóit pedig annak kiszakítására, kiharapására használta, míg hátsó lábai a meglazult földet szórták ki az így keletkezett lyuk körül.

A *soluta* lárváját május közepén fogtam. Érdekes a kettős S-formában görbült alakja, mely épp úgy, mint az ötödik potrohíz hátlemezén levő két kampó arra szolgál, hogy a lárv a függőlegesen lefelé vajt lakásban bármily magasságban biztosan tartózkodhassék. Nemkevésbé csodálatos a fémfényű zöld, erős khitinbőrű feje és tora, melyek leszálláskor a bejáratot fedik, valamint a felfelé görbült, erős állkapcsok. Ezen látszólag csodálatos alkotások a lárv élet- és táplálkozási módjával állanak szoros összefüggésben, másodrendű, utólagos szerzeményeknek tekinthetők.

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XXXVIII.

26. *Lycaena minima* FSSL.

FUESSLY, Verz. d. Schweiz. Insecten. 1775, p. 31. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, 1777, t. 34, f. 3. — *Alsus* FABRICIUS, Mantissa Insectorum. 1787, p. 73.

A szárnyak feketés-barnák, a hímeknél tövükön kékes behintésűek. Alul világosszürke, keskeny fehérszélű középfolttal s a szegély mentén egy sor világosszélű fekete szemfolttal.

Előfordul Magyarország egész területén, helyenként ritkább, többnyire azonban gyakori. Két ivadékból lép föl (május elejétől június közepéig és június végétől augusztus elejéig), hegyi és erdei réteken, bokrokon található. Példányaink rendszerint 23—26 mm., ritkán csak 19 mm. szélesek, akad azonban 28 mm.-es példány is. A nagyobb példányokon többnyire hiányzik a szárnytő kék behintése. Eperjesen előfordulnak oly példányok is, melyeknél alul csak 2—3 szemfolt van vagy egy sines.

A pete világos zöld, lelapított, felül befűződött. A hernyó barnás-sárga, hátán sötét vonallal, oldalt fehérszélű sötét vonallal. Hossza 12—14 mm. Junius és augusztusban található a koronafűrt (*Coronilla varia*), a mézkeres (*Melilotus*), a szapuka (*Anthyllis vulneraria*) és a bóka (*Astragalus cicer*) virágjában és magtokjában, nálunk a vérfű (*Sanguisorba*) virágjában és a dudafűrt (*Colutea arborescens*) magtokjában is él. A báb zöldes-sárga, fekete pontokkal tarkított.

Termőhelyei: Budapest V. 6—VI. 14, VI. 27—VIII. 9, Peszér VI. 14, Kecskemét, Nagyvárad, Pécs, Pápa, Szaár VII. 17, Győr,

Felső-Lövő, Sopron V, VII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VII, Rozsnyó V. 15—19, VII. 12, Besztercebánya V, VIII, Zólyom V, VIII, Kocsócz, Bellus, Drietoma, Bresztova, Gölniczbánya V. 10—31, VII. 14—30, Igló VI. 29, Szepes-Olaszi, Magas Tátra VII. 9, Eperjes V. 20—VI. 16, VII. 15—VIII. 10, Nagybocskó, Vörösmart, Karácsonfalva, Lonka, Rahó, Máramarossziget, Teeső, Bustyaháza, Huszt, Nagyszeben VII. 14, Nagyág, Orsova VII. 1, Lipik VII. 15, Plitvica, Fiume IV, V, Susak, Ogulin és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó- és Felső-Ausztriában IV, VII, Karinthiában IV—VII, Morvaországban V, VII, Sziléziában VI, Bukovinában VI, VIII és Oláhországban V—VI, VII—IX.

Elterjedési területe Norvégiától Kis-Ázsiáig és Tenerifatól az Amurig terjed.

27. *Lycaena semiargus* Rott.

ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 20. — *Acis* SCHIFFER-MILLER & DENIS, Syst. Verz. Wiener Gegend. 1776, p. 182. — HERBST & JABLONSKY, Natursyst. aller Insecten. t. 310, f. 1—3. — *Argiolus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, 1777, t. 21, f. 2.

A hím felül sötétkék, a nőstény sötétbarna. Alul sötétszürke, hosszúkás fekete középfolttal és világos szegélyű fekete szemfoltok zezugos sorával, a hátsó szárny töve szélesen kékes-zöld. Kifeszítve 30—32 mm.

Hazánkban erdei réteken május közepétől június végéig és július első felében gyakori.

Az ab. *caeca* FUCHS elülső szárnyának alsó oldalán csak egy szem van, a hátsón egy szem sincs. Előfordul Budapest, Pécs és Eperjes környékén.

A kisebb és sötétebb kék var. *montana* FREY csak Hunyad megyében található.

A pete gömbalakú, fehér. A hernyó szennyes sárgás-zöld, hátán és oldalt sötétebb vonalakkal. Április és május hónapokban található a mézkerep (*Melilotus officinalis*), a szapuka (*Anthyllis vulneraria*) és a pázsitzsüggő (*Armeria vulgaris*) magtokjában.

Termőhelyei: Budapest V. 15—VI. 22, VII. 1—17, Eger, Parád, Pécs V. 12—VI. 17, Pápa, Szaár VII. 17, Visegrád, Győr, Felső-Lövő, Sopron VI—VIII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok V—VI, Besztercebánya V—VIII, Kis-Tapolcsány VI. 26, Gács, Koritnicza, Rózsahegy, Rozsnyó V. 27, Kocsócz, Gölniczbánya V. 29—VI. 26, Zólyom-Lipese, Szt.-András (Zólyom m.) V—VIII, Eperjes VI. 6—30, Huszt, Nagy-Bocskó, Bustyaháza V—VIII, Szt.-Gothárd, Gyeke, Tihucza, Kovászna, Előpatak, Nagyszeben VI. 11, Nagyág,

Orsova VII. 1, Ferenczfalva, Lipik VI, Vinkoveze, Plitvica, Josipdol, Raduc, Fiume VI és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában és Sziléziában VI—VII, Felső-Ausztriában V—VI, Karinthiában és Morvaországban V, VI, Galiciában VI, Bukovinában V—VI, VIII és Oláhországban V—VIII.

Elterjedési köre Laphontól Szieziliáig és Angolországtól az Amur vidékéig terjed.

28. *Lycaena Cyllarus* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 20. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 33, f. 1—2. — *Damoetas* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 266—268.

A hím felül sötétkék, keskeny feketés-barna szegélylyel, a nőstény barna, a szárnyak tövén olykor kék behintésű. Alul szürke, a szárnyak töve szélesen zöldes-kék behintésű; a fehérszélű fekete középfolt és a rajztalan szegély között egy sor fehérszélű fekete szemfolt van, melyek az elülső szárnyon nagyok. Kifeszítve 27—34 mm.

Magyarországon országsherte található, általában véve ritkább faj, mely csak helyenként gyakori erdei réteken. Két ivadéka repül, az egyik április végétől június közepéig, a másik június végétől július közepéig.

Sok esetben a hímek fekete szegélye rendkívül széles, a nőstények feketés-barna szárnyának töve kék behintésű, csak a külső szegélyen állanak gyöngye fekete pontok és a középhold is látható. Alul az elülső szárnyon többnyire csak négy szemfolt van, a menyinyiben a két felső és a legalsó apróbb szem hiányzik. A hátsó szárny a rendesnél kevésbé (alig egyharmad rész) zöldes csillogású és a fekete pontoknak sokszor csak a nyoma látszik vagy teljesen eltűntek.

A hernyó sárgás-zöld vagy szürkés-vörös, hátán vöröses vonalal. Hossza 20—27 mm. Április és májusban található a következő növényeken: mézkerep (*Melilotus officinalis*), bóka (*Astragalus glycyphyllos*), rekettye (*Genista sagittalis*), zanót (*Cytisus capitatus*), kakasfej (*Onobrychis*), csigacsó (*Medicago*), lóhere (*Trifolium*).

Termőhelyei: Budapest IV. 22—VI. 19, VI. 27—VII. 10, Peszér VI. 3 és 30, Szeged, Nagyvárad, Eger, Parád, Pécs V. 26—VI. 27, Szaár VI. 13, Győr, Sopron V, VII, Pozsony V—VI, Tavarnok V—VI, Verebély V. 6—VI. 24, Zólyom V, Selmeczbánya VI, VIII, Gács, Rozsnyó V. 26—VI. 11, Kocsóez, Besztercebánya V, Gölniczbánya V. 4—VI. 7, Igló V. 29, VII. 9, Szepes-Olaszi, Magas Tátra VII. 9, Eperjes V. 8—30, VII. 28—VIII. 15, Kassa, Ungvár V. 23,

Kis Lonka, Trebusa, Huszt, Bustyaháza, Kolozsvár, Nagyszeben VI. 4—12, Vizakna VI. 4, Nagyág, Orsova VII. 1, Vrđnik, Velike, Lipik VI, Josipdol, Fiume IV.—V és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában és Isztriában V, Karinthiában VI, Szalzburgban, Morvaországban és Sziléziában V—VI, Bukovinában VI és Oláhországban VI, VIII.

Elterjedési köre Szent-Pétervártól Sziciliáig és Párizstól az Amur vidékéig terjed.

Új *Anophthalmus*ok Magyarország faunájából

Irta: MIHÓK OTTÓ.

Alábbiakban két új *Anophthalmus*-t szándékozom leírni, melyek közül az egyiket BOKOR ELEMÉR hadnagy úrral együtt gyűjtöttük a Biharfüred körül elterülő erdőkben kövek alatt, míg a másikat MERKL EDE úr fedezte fel ugyancsak Bihar vármegyében, a Jád-völgy egyik barlangjában.

1. *Anophthalmus (Duvallius) Eleméri* MIHÓK n. sp.

Rufo-testaceus nitidus, glaber. Capite pronoto paulo angustiore et sine mandibulis paulo longiore. Sulcis frontibus integris, antice et postice divergentibus, postice usque ad stricturam capitis extensis. Temporibus paulo prominentibus et arcuatis. Antennis usque ad quadrantem primum elytrorum extensis; articulo tertio articulo secundo sesquialter, articulo quarto articulo secundo paulo longiore; articulis 5—8. aequalibus, articulo ultimo paulo longiore. Pronoto in triente antico longitudine paulo latiore, lateribus antice rotundatis, postice recte angustatis et ante angulos posticos rectos paulo sinuatis. Elytris elongatis, paulo convexis, angulis humeralibus late rotundato-obtusis et margine punctis setigeris quatuor instructis, striis punctatis quatuor internis profundioribus, externis tenuibus, interstitiis convexiusculis, interstitio tertio punctis tribus setigeris instructo. Long. 5.4 mm.

Hungaria orientalis: in Montibus Biharienses prope Biharfüred legit. Dom. E. BOKOR exemplum unicum cum *A. cognato* FRIV. sub lapidibus.

An. Birói m. proximus, sed differt: corpore minore, sulcis frontibus tenuioribus, pronoto cordato, angustiore oblongioreque et lateribus postice recte angustatis, ante angulos posticos vix sinuatis, elytris angustioribus, angulis humeralibus late rotundato-obtusis.

Speciem novam in honorem detectoris denominavi.

Fénylő sárgás-barna, csupasz. A fej majdnem olyan széles mint az előtor háta és az állkapcsok nélkül valamivel hosszabb mint az előtor. A homlokbarázdák teljeseek, egyformán széttartók, hátul a fej befűződésénél végződnek. Halántéka ívelt és kissé kiálló. A csápok a szárnyfedők első negyedéig érnek, a harmadik csápíz másfélszer oly hosszú, a negyedik csápíz pedig valamivel hosszabb mint a második íz, az 5—8. csápíz csaknem egyenlő hosszú, az utolsó íz ezekenél valamivel hosszabb. Az előtor háta az első harmadban valamivel szélesebb mint hosszú, oldalai elül kerekítettek, hátrafelé egyenes vonalban erősen keskenyedők és a derékszögű hátsó szögletek előtt gyengén öblösek. A szárnyfedők hosszúkások, felületük kissé domború, tompaszögű, szélesen kerekített vállszöglettel és az oldalszél mellett elül négy beszúrt ponttal, a pontozott barázdák közül az első négy barázda mélyebb mint a szélsők, a közterek domborodók, a harmadik barázdában két és a második barázda végében a harmadik nagy beszúrt ponttal, melyekből hosszú serték emelkednek ki. Hossza 5.4 mm.

Előfordul Biharfüred környékén, a hol BOKOR ELEMÉR hadnagy úr az erdőben kövek alatt találta az *Anophthalmus cognatus* FRIV. társaságában.

Az *Anophthalmus Birói* CSIKI legközelebbi rokona, melytől a következőkben tér el: kisebb, a homlokbarázdák nem oly mélyek az előtor sokkal keskenyebb és hosszúkásabb, oldalai hátrafelé egyenes vonalban keskenyedők és a hátsó szögletek előtt alig öblösek, az előtor ennél fogva nem szívforma. A szárnyfedők keskenyebbek. szélesebben kerekített tompa vállszöglettel.

Az új fajt felfedezője BOKOR ELEMÉR buzgó bogarász barátom tiszteletére neveztem el.

2. *Anophthalmus (Divalius) Reissi* MIHÓK n. sp.

Rufo-ferrugineus, nitidus, glaber. Capite pronoto multo angustiore, sulcis frontalibus integris, postice usque ad stricturam capitis extensis, antice profundioribus quam postice. Antennis dimidio corporis aequilongis, articulo secundo articulo quarto brevior, articulo tertio articulo secundo sesquialter longiore, articulis 4—7 aequalibus, articulis 8—10 paulo brevioribus. Pronoto longitudine paulo latiore, lateribus arcuato-angustatis et ante angulos posticos subrectos et reflexos sinuatis, linea mediana integra instructo. Elytris glabris, ovalibus, paulo pone medium latissimis, postice magis angustatis, angulis humeralibus late rotundato-obtusis, margine laterali antice punctis setigeris quatuor instructo, striis punctatis tribus internis profundioribus. Long. 5 mm.

Hungaria orientalis. Habitat in antro vallis Jádensis (Com. Bihar), ubi Dom. E. MERKL detexit. Speciem novam petente detectoris in honorem Dominis Osc. REISS (Innsbruck) denominavi.

An. cognato FRIV. proximus, sed differt: capite pronotoque paulo latiore, pronoto lateribus vix arcuatis et margine laterali reflexo latiore, elytris angulo humerali late et fortius rotundatis.

Fénylő vöröses-barna. A fej sokkal keskenyebb mint az előtor háta, a homlokbarázdák teljeseek, hátul a fej befűződésénél végződnek, elül mélyebbek, hátul sekélyebbek. A csápok a test felénél nem hosszabbak, a második csápíz rövidebb mint a negyedik, a harmadik csápíz másfélszer oly hosszú mint a második íz, a 4—7. csápíz egyforma hosszú, a 8—10. csápíz pedig ezeknél valamivel rövidebb. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, oldalai hátrafelé ívben keskenyedők és a felhajló éles derékszögű hátsó szögletek előtt öblösek. Az előtor hátán a hosszanti középvonal teljes és ép. A csupasz szárnyfedők tojásformák, a közepükön a legszélesebbek, hátrafelé valamivel jobban keskenyedők, a vállon szélesen kerekített tompaszögűek, az oldalszegélylyel párhuzamosan elül egy sorban négy beszűrt pont van, a hosszanti pontozott barázdák közül a belső három mélyebb a többinél. Hossza 5 mm.

Előfordul Bihar vármegyében a Jád-völgy egyik barlangjában, a melyben MERKL EDE fedezte fel, kinek kívánságára REISS OSZKÁR innsbrucki rovarász nevééről neveztem el.

Legközelebbi rokona az *Anophthalmus cognatus* FRIV.-nak, melytől leginkább abban tér el, hogy a feje és előtora kissé szélesebb, az előtor hátának oldalai nem oly erősen íveltek, az oldalpárkány szélesebben és erősebben felhajló, a szárnyfedők a vállon szélesebben és erősebben kerekítettek.

Mindkét új *Anophthalmus* typusa gyűjteményemben foglal helyet.

Három új vak bogár a bihari barlangokból.

Irta: CSIKI ERNŐ.

BOKOR ELEMÉR hadnagy úr folytatván a biharmegyei barlangok kutatását, újabban is talált néhány barlangot, melyek faunája még teljesen ismeretlen volt. Gyűjtései két új vak Silphida és egy új *Anophthalmus* felfedezésére vezettek, melyeket alábbiakban óhajtók leírni. Két fajt kitartó barlangkutatónk nevééről neveztem el.

1. *Pholeuon (Irenellum) Bokorianum* CSIKI n. sp.

Flavo-ferrugineum, nitidum, capite pronotoque subtilissime denseque, elytris grosse parceque punctatis et flavo-pilosis, pilis

elytrorum longioribus. Fronte plano vel paulo impresso, antennis gracilibus, elytrorum dimidium bene superantibus, articulo septimo apice magis, articulis nono et decimo apice paulo dilatatis. Pronoto longitudine paulo latiore (12 : 14), lateribus complete usque ad angulos anticis marginato, ante angulos posticos acutiusculos profunde sinuatis. Elytris oblongo-ovalibus, pone medium latissimis, antrorsum magis angustatis quam postice, apice singulatim rotundatis, margine laterali angusto. Mesosterno carinato, carina antice directa, postice oblique elevata et denticulo obtuso terminata. Tarsis anticis maris dilatatis. Long. 3·6—3·7 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro vallis „Vale Vize“ nominato (Com. Bihar). Speciem novam in honorem detectoris Dom. E. Bokor denominavi.

Ph. (Irenello) Mihóki m. affinis, sed difert: corpore minore, pronoto quam longitudine latiore, lateribus ante angulos acutiusculos posticos profunde sinuatis, elytris antice angustioribus, lateribus recte dilatatis, apice angustioribus et angulo suturali rotundatis.

Barnás-sárga, fénylő, a fej és az előtor háta finoman és sűrűn, a szárnyfedők erősebben és gyéren pontozottak és testhez simuló sárga szőrözettel fedettek, a szárnyfedők szőrözete hosszabb. A homlok lapos vagy gyengén bemélyedt, a csápok vékonyak, a szárnyfedők közepén jóval túlterjednek, az egyes ízek karcsúak, a hetedik íz gyengébben kiszélesedett. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú (14 : 12), oldalszegélye teljes, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, az oldalak a hegyes hátsó szögletek felé mélyen öblösek. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, a közepük mögött a legszélesebbek, innen előrefelé erősebben keskenyedők mint hátrafelé, az oldalperem keskeny, a hegyesedő szárnyfedőcsúcs a csücsszögletben egyenként kerekített. A mellközép tarajos éle elül vízszintes, majd rézsútosan kiemelkedő és tompá fogacskával végződik. A hím elülső lábfejének ízei kiszélesedett. Hossza 3·6—3·7 mm.

Előfordul Bihar megyében, a Vale Vize egyik újonnan felfedezett barlangjában.

A *Ph. (Irenellum) Mihóki* m.-től könnyen megkülönböztethető a következő bélyegek alapján: kisebb, az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai a hegyes hátsó szögletek előtt mélyen öblösek, a szárnyfedők elül keskenyebbek és egyenesebb vonalban szélesbednek, a csúcson hegyesebbek és csak a csücsszögletben kerekítettek.

2. *Drimeotus Bokori* Csiki n. sp.

Rufo-ferrugineus, sat nitidus, capite pronotoque pilis tenuibus elytris pilis longioribus et paulo reflexis tectis. Capite subtiliter et

dense punctato, fronte paulo impresso. Antennis usque ad dimidio elytrorum extensis, articulo primo articulo secundo paulo brevior, articulis 2—4 gradatim brevioribus, articulo quinto articulo secundo aequali, articulo sexto paulo brevior, articulo septimo articulo secundo paulo longiore apiceque dilatato, articulo octavo articulo septimo triente aequali, articulo nono quam articulo septimo triente brevior et cum articulo decimo apice dilatato, articulo ultimo apice acuminato. Pronoto transverso, longitudine triente latiore, lateribus in medio arcuatis, postice parallelis, angulis posticis paulo acutiusculis, margine laterali angustiore integroque, supra subconvexo, subtilissime dense punctato. Elytris late-ovalibus, latitudine sesquialter longioribus, lateribus arcuatis, apice late rotundatis, margine laterali (partem octavam anticam et posticam exceptam) lato reflexoque, supra irregulariter fortiterque, postice vix dense punctatis, antice costis quatuor subnotatis. Mesosterno carinato et triangulariter elevato. Tarsis posticis articulo ultimo articulis primis quatuor brevior, tarsis anticis maris dilatatis, articulo primo lato, ceteris gradatim angustatis. Long. 3.4—3.7 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro prope Felső-Topa (Com. Bihar). Speciem novam in honorem detectoris Dominis E. Bokor denominavi.

Dr. Kovácsi Mill. affinis, sed differt: corpore minore, pronoto lateribus vix profunde sinuatis et praecipue antennarum articulis dimensionibus aliis.

Barnás-vörös, eléggé fénylő, a fejét és az előtor hátát finom testhez simuló, a szárnyfedőket hosszabb és kissé elálló sárga szőrőzet fedi. A fej finoman és sűrűn pontozott, a homlokon sekély bemélyedéssel. A csápok a szárnyfedők közepéig érnek, az első íz rövidebb mint a második íz, a 2—4. íz fokozatosan rövidülő, az ötödik íz olyan hosszú mint a második íz, a hatodik íz kissé rövidebb, a hetedik íz kissé hosszabb mint a második íz és csúcsán megvastagodott, a nyolczadik íz körülbelül egyharmadát teszi a hetedik iznek, a kilencedik íz egyharmaddal rövidebb mint a hetedik íz és úgy mint a tizedik íz a csúcsán megvastagodott, utóbbi alig kétharmad oly hosszú mint a hetedik íz, az utolsó íz olyan hosszú mint a kilencedik íz, de hegyes. Az előtor háta széles, egyharmaddal szélesebb mint hosszú, oldalai a középén íveltek, hegyesek, az oldal-szegély finom, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, felülete kissé domború, nagyon finoman és sűrűn pontozott. A szárnyfedők széles tojásformák, másfélzernél kissé hosszabbak mint együttesen szélesek, oldalt íveltek, hátul szélesen kerekítettek, az oldalperem (az első és utolsó nyolczadát kivéve) széles és erősen felhajló, a felület sza-

bálytalanul és erősen pontozott, a pontok a csúcs felé gyéribben állanak, a szárnyfedők elülső felében négy borda nyoma látható. A mellközép taraja háromszög alakjában magasan kiemelkedő. A hátsó lábfej utolsó íze rövidebb mint az előtte levő négy íz együttvéve. A hímek elülső lábfejének első íze széles, a többi fokozatosan keskenyedő. Hossza 3·4—3·7 mm.

Előfordul egy barlangban Felső-Topa környékén, Bihar vármegyében.

Az új faj a *Drimeotus Kovácsi* MILL. legközelebbi rokona, attól azonban kisebb teste, az oldalt kevésbé mélyen öblös előtör és főleg az eltérő méretű csápízek alapján könnyen megkülönböztethető.

3. *Anophthalmus (Duralius) bihariensis* CSIKI n. sp.

Rufo-testaceus, nitidus, glaber. Capite pronoto paulo angustiore et sine mandibulis paulo longiore, temporibus paulo prominentibus, sulcis frontalibus sat profundis, antice posticeque divergentibus. Antennis usque ad medium elytrorum extensis, articulo tertio articulo secundo dimidio, articulo quarto articulo secundo triente longiore, articulis 4—7 aequilongis. Pronoto longitudine paulo longiore, lateribus postice magis angustatis et ante angulos posticos rectos paulo sinuatis. Elytris oblongo-ovalibus, convexis, angulis humeralibus rotundato-obtusis, magis prominentibus, apice coniunctim rotundatis, angulo suturali rotundato-obtuso, striis punctatis bene distinctis, internis profundioribus. Long. 5·5—6·5 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro vallis „Vale Vize“ (Com. Bihar) cum *Pholeuone Bokoriano* m. a Dom. E. Bokor detecto.

A. paroeo J. FRIV. affinis, sed angulis humeralibus elytrorum rotundato-obtusis, magis prominentibus, facile distinguendus.

Sárgás-vörös, fénylő, csupasz. A fej kissé keskenyebb mint az előtör és a felső állkapcsok nélkül kissé hosszabb mint az, a halánték kissé kiálló, a homlokbarázdák elég mélyek, elül és hátul szét-tartók. A csápok a szárnyfedők közepéig érnek, a harmadik csápíz felényivel, a negyedik csápíz egyharmaddal hosszabb mint a második íz, a 4—7. íz körülbelül egyforma hosszú. Az előtör háta kissé szélesebb mint hosszú, oldalai hátrafelé erősen keskenyedők és a derékszögű hátsó szögletek előtt kissé öblösek. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, domborúak, vállszögletük kerekített tompaszögű, erősen kiálló, a pontozott barázdák élesek, a belsők mélyebbek, a csúcson együttesen kerekítettek, a csúcsszöglet kerekített tompaszögű. Hossza 5·5—6·5 mm.

Előfordul Bihar vármegyében, a Vale Vize egyik barlangjában,

a melyben a *Pholeuon Bokorianum* m.-vel együtt található. Az új faj felfedezését szintén BOKOR ELEMÉR úrnak köszönhetjük.

Az *Anophthalmus paroeus* J. FRIV. közeli rokona, attól azonban a kerekített tompaszögű, erősen kiálló vállszöglete alapján könnyen megkülönböztethető.

Különfélék.

Carabus Parreyssi var. *Deubelianus*-ról. — DR. FLEISCHER ANTAL volt szíves az általa nem régen fenti név alatt leírt (Wiener Ent. Zeitg. XXX, 1911, p. 160) bogarat megtekintésre elküldeni. Az állat megvizsgálása megerősítette azt a feltevésemet, hogy nem *C. Parreyssi*-vel van dolgunk. Már az, hogy a szárnyfedők harmadrendű bordái nem harántul rovátkoltak a bogarat nem a *Xystrocarabus* csapatba, hanem a *Loxocarabus* csapatba utalja. A megvizsgált példány különben *C. obsoletus* var. *euchromus*-nak bizonyult, a minek szerző különben DEUBEL FRIGYES-től is kapta. A példány előtora a rendestől eltérő, a *C. Parreyssi* előtorához teljesen hasonló. Ilyen a rendestől kisebb-nagyobb mértékben eltérő példányok a var. *euchromus* között nem ritkák. Ezek után a szerző által az állatföldrajzi szempontból oly fontosnak tartott felfedezés alapján levont következtései elesnek.

CSIKI ERNŐ.

Pholeuon Knirschi, a bihari barlangok egy új vak bogaráról. — BREIT JÓZSEF bécsi bogarász ezidei bihari gyűjtőútjának eredményeképen fenti név alatt egy új fajt írt le a Kondor-barlangból, melyet a *Parapholeuon* alnembe soroz. Alkalmam lévén ezt a fajt megvizsgálni, megállapíthattam, hogy a leírásban e bogárnak tulajdonított „finom és teljes előtorszegély“ téves megfigyelésen alapul. A *Ph. Knirschi* előtorának oldalszegélye ugyanis nem teljes, a hátsó szögletektől csak a közepéig terjed, ennél fogva tehát nem a *Parapholeuon*, hanem tarajosan kiemelkedő mellközépe miatt a *Pholeuon* (s. str.) alnembe tartozik és a *Ph. augusticolle* legközelebbi rokona.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Paul Born: Carabologisches aus Oesterreich und Deutschland. (Entomologische Blätter. VII, 1911, p. 183—140).

Szerző felsőausztriai és németországi futrinkákról írván, jónak találta két magyarországi alakot is külön névvel jelölni. Az egyik a *Carabus catenatus*-nak Gospic környékén előforduló alakja, melyet *Troyeri*-nek, a másik a *C. catenulatus*-nak a Délkeleti Kárpátokban

(Nagy-Hagymás Csalhó, Keresztényhavas) előforduló alakja, melyet *Holdhausi*-nak nevezett el. CSIKI.

*

Dr. A. Fleischer: Eine in zoogeographischer Beziehung sehr bemerkenswerte neue Rasse des *Carabus Parreyssi* Palliardi aus Siebenbürgen. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 160).

Szerző DEUBEL FRIGYES től néhány *Carabus obsolatus* var. *euchromus*-t kapott a brassói Cenkről, ezek között volt egy példány, mely testalakra a *C. Parreyssi* var. *planinaecola* CSIKI (*Ganglbaueri* APFB.)-hez hasonló. Ezt *Parreyssi* var. *Deubelianus* név alatt írja le. Ez a futrinka, mely a *C. montivagus* var. *blandus* FRIV.-hoz is hasonlít, valószínűleg nem *Parreyssi*, hanem más valami; talán sikerül róla előbb-utóbb többet is megtudni.¹ CSIKI.

*

Josef Breit: Sechs neue mitteleuropäische Käferarten. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, 169—173).

A leírt bogarak között van kettő, melyet szerző ezidei gyűjtőkirándulása alkalmával fedezett fel Biharmegyében. Az *Anommatus biharicus*-t Rézbánya vidékén lomberdőben rostálta, *Pholeuon* (*Parapholeuon*) *Knirschi*-t pedig a biharmegyei Kondor-barlangban fedezte fel. A többi négy faj (*Leptotyphlus Curtii*, *Mayetia istriensis*, *Octavius transadriaticus*, *Coryphium atratum*) az Abazzia melletti Monte Maggioreról való. CSIKI.

*

Dr. Josef Müller: Zwei neue Höhlensilphiden aus den österreichischen Karstländern. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 175—176).

Az új *Hadesia*-nem (*Antroherpon* mellé tartozik) a *Hadesia Vasiceki* fajjal a herecegovinai Zavala melletti barlangból való, a *Bathyscia byssina* SCHIÖDTE (*acuminata* MILL.) var. *uskokensis* pedig az Uskok-hegység barlangjaiból való Landstrass környékéről (a Krajna és Horvátország közti határról). CSIKI.

*

Dr. Brancsik Károly: Trencsén vármegyében talált Dipterák felsorolása. (A Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1908—1910. Évkönyve. XXXI—XXXIII. évf. 1910, p. 127—158).

Szerző két évi gyűjtésének eredményét sorolja fel. A meghatározást THALHAMMER JÁNOS végezte. Feltűnően kevés a faj az *Empididae* és *Phoridae* családokban, valamint a *Helomyza*, *Sapromyza* nemekben. DR. KERTÉSZ K.

¹ Lásd az ezen füzet 141. lapján megjelent közleményt.